

שמעתא עמיקתא

גליון תכ"ב | פרשת תצוה - זכור | תשפ"ו | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

הלכות מצויות לפורים

פרשת זכור

א. קריאתה

שבת שלפני פורים קורין פרשת זכור. ומצותה מן התורה. וי"א שיש לקרותה בעשרה מתוך ספר תורה כשר. [שו"ע (ססי תרפה) ומי"ב (סי"ק טו ויז), ועי' בשמעתא עמיקתא גליון נ"ג], ויש להוציא ס"ת המהודר והמוגה ביותר שבבית הכנסת. [שערי אפרים (שער ח אות פה) ולחם הפנים (על קצשו"ע סי' קמ ס"א ק"ג)]. וצריכים השומעים לכוון לצאת ידי"ח, וכן הקורא צריך לכוון להוציאם. [מ"ב (סי"ק ד)]. ולכתחלה יש לכוון אף בברכות העולה לתורה. [ועי' שבט הלוי (ח"י סי' קז) ותשובות והנהגות (ח"ב סי' פז)].

ב. לא שמע כמה מילים

אם הפסיד כמה תיבות, כל שמעו עיקר ענין זכירת עמלק יצא. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש מועדים פ"ח אות ב)]. ודעת הגר"צ פראנק זצ"ל (מקראי קדש פורים סי' ז) שצריך לשמוע כל מילה.

ג. לשמוע בהברה שונה

יוצא אדם ידי"ח בשמיעת פרשת זכור בהברה השונה ממסורת אבותיו, אולם לכתחלה ראוי להמנע מכך. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ח אות א)].

ד. אינו יכול לבוא לבית הכנסת

מי שאינו יכול לבוא לשמוע קריאת פרשת זכור, יזהר לקרותה בעצמו בנגינתו ובטעמיה. ויהדר לקרותה מתוך ספר. ועל כל פנים מתוך חומש. [רמ"א (ססי תרפה), מ"ב (סי"ק יח) ובנין שלמה (סי' ד)]. ועי' עוד בתשובות והנהגות (ח"ג סי' רכא) ובשמעתא עמיקתא גליון נ"ג]. ועי' בסמוך לענין נשים (שנהגו לשמוע הפרשה) שאינן יכולות לבוא לשמוע מחמת אונס.

ה. להוציא ספר תורה לצורך מי שלא שמע

מותר להוציא ס"ת לצורך אדם חולה או הנמצא בבית האסורים ולקרוא לו פרשת זכור בעשרה. [מ"ב (סי' קלה סי"ק מו)] ועי' ביאור הלכה (ד"ה אין) ולפי משי"כ שם משמע שמה שהתיר להוציא ס"ת לפרי זכור הוא אפילו לצורך יחיד. אולם דעת הגר"ח שפליטא (אשי ישראל פמ"ט הגה כד) דאין להוציא אם ליכא י" שומעים]. ואם רוב המנין לא שמעו הקריאה אף יברכו ברכות התורה. [הגר"ח והגר"ח שפליטא (אגרת הפורים פ"א הגה יב)].

ו. הובת נשים

י"א שנשים חייבות לשמוע פרשת זכור. [בנין ציון (ח"ב סי' ח) ועוד]. וי"א שפטורות. [החנינך (מצוה תרג)]. וכן עיקר. [כה"ח (סי' תרפה אות ל)]. וכן משמע מסתימת המ"ב בסי' תרפ"ח]. ומי"מ התפשט המנהג בזמננו ברוב הקהילות שבאות לשמוע פ' זכור. [מנח"י (ח"ט סי' סח) והגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי פמ"א אות ח)]. ובתורת חסד (סי' לו) כתי' שהמנהג נשים אינן באות לשמוע. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון צ"ג].

ז. להוציא ס"ת לצורך קריאת הנשים

מותר להוציא ס"ת לצורך קריאת נשים. ומ"מ נכון שיהיו עשרה אנשים שעב"פ רובם עדיין לא יצאו ידי"ח הקריאה (ובאופן זה עליהם לברך על הקריאה), ואם אין כאלו שלא שמעו, יקראו עבורן בלא ברכה. [הגרשו"א זצ"ל (הליכות והנהגות ע"מ)]. וי"א שמ"מ צריך שיהיו נוכחים י' אנשים (אפילו שכבר יד"ח). [הגרשו"א זצ"ל (שם)]. ועי' במקראי קדש (פורים ע"מ פ"ז). והמנהג שקוראים אף בשביל נשים לבדן (בלא ברכה). [מנח"י (ח"ט סי' סח)].

ח. אשה שאינה יכולה לבוא לשמוע

אשה שנהגה לשמוע פרשת זכור ואירע לה איזה אונס שלא תוכל לבא לשמוע. י"א שכיון שדעתה לחזור למנהגה אינה אכילה התרת נדרים. [דגמ"ר (וי"ד סי' ריז)]. ויש מחמירים בה. [ש"ך (שם סי"ק א)]. וי"א להלכה אם אינה מוצאת מי שיתירנה יש להקל במקום הדחק. [מ"ב (סי' תקפ"א סי"ק יט) ושער הציון (אות לט)]. ולמעשה מורים להקל בזה אף לכתחלה. [שבט הלוי (ח"ד סי' לא אות ב)], תשובות והנהגות (ח"ד סי' רז), אור לציון (ח"ד פ"ה אות יז ד"ה ומכל) ועוד].

ט. חינוך הבנים

חייבים לחנך הקטנים לשמוע פרשת זכור. [דלא גרע משאר מצוות מה"ת דיש חיוב לחנכם]. אולם אין חיוב לחנך הקטנות, שהרי נשים מעיקר הדין פטורות ממצוה זו.

י. להעלות קטן לפרשת זכור

אין לקרוא לקטן לפרשת זכור, אפילו אם גדול קורא והקטן מברך. (וכן הדין לפרשת פרה שיי"א שגם היא מדאו'. ויש מחמירים בכל ד' פרשיות). [מ"ב (סי"ק כג)]. אולם דעת תורה (שם) מיכל באופן שהגדול קורא והקטן מברך. ודעת הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש תפלה פ"ב הגה 100) שנער שהכין עצמו לקרוא מפטיר של פרשת פרה (שיש בה מוח' האם היא מה"ת כני"ל), כיון שמעיקר הדין קיי"ל דאיננה מה"ת, יש להניחו לקרוא, כיון שכבר התכונן לכך. וכ"ש שיש להקל בזה בשאר פרשיות פרט לפרי זכור שהיא מדאו'.

יא. מצאו פסול בספר תורה לאחר הקריאה

אם מצאו לאחר זמן פסול בספר תורה והתברר שהיה פסול זה גם בשעת קריאת פרשת זכור, אין צריכים לחזור לשמוע. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש שם אות ד)], הגרשו"א זצ"ל (הליכות והנהגות) ותשובות והנהגות (ח"ג סי' רכ ד"ה חוללה)].

תעניות אפ"ת

א. הובת הצום

מתענים ב"יג באדר ואם חל פורים בא' בשבת, מקדימין ליום חמישי. [שו"ע (סי' תרפו ע"ב)].

ב. רחיצה בחמין

תענית זו אינה אסורה אלא באכילה ושתיה, אבל רחיצה בחמין ושאר חומרות שיש נוהגים בשאר תעניות, אינן נוהגות בתענית זו. [עי' בשעה"צ (סי' תקנ אותיות ח-ט) וביאור הלכה (רסי' תקנא), ומשמע שמחמירים רק בשאר תעניות ולא בתענית אסתר].

ג. רחיצת הפה

אין לרחוץ הפה גם בתענית זו. ובמקום צער יש להתיר, ויזהר לכפוף ראשו ופיו למטה שלא יבוא לדיד בליעה. [מ"ב (סי' תקס"ד סי"ק יא)]. וכ"כ בשרגא המאיר (ח"ח סי' עז אות ב)].

ד. מעוברות ומניקות

מעוברות ומניקות, לדעת השו"ע (סי' תקנ"ד סעי' ה) פטורות מלהתענות. ונחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א (בסי' תק"נ) שמחמיר בשאר צומות א"י"כ מצטערות, יש אומרים שפטורות מתענית זו. [ושו"ע"י (שם)]. ויש מחמירים אם אינן מצטערות. [א"י"ר (שם) ועי' בשעה"צ (סי' תקנ"ד אות ג)]. ולמעשה בזמננו שהנשים חלשות אין עליהן לצום. [עי' במ"ב (סי"ק ד) ובשעה"צ שכת' שהכל לפי המנהג. ועי' במהרש"ם (דעת תורה שם) ובכה"ח (אות כא) שפסקו להקל. ובדברי יציב (ח"ב סי' רצא-רצב) כתי' שבדורנו יש להקל. ועי' בשו"ת עקיבה יוסף (שלזינגר סי' קע"ד) בשם החת"ס להקל למעוברות ומניקות זולת ביוה"כ, ולשאר נשים זולת ת"ב ויה"כ. ועי' עוד בהליכ"ש (מועדים פ"י"ג הגה 16) בשם הגרשו"א זצ"ל].

ה. חולה שאין בו סכנה

חולה שאין בו סכנה פטור מלהתענות [שעה"צ (סי' תרצ"ב אות כט) ושונה הלכות (אות ו)], וחולה לענין זה פירושו שנפל למשכב מחמת חולי, או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אף על פי שהולך כבריא דינו כאלו נפל למשכב. [אור לציון (ח"ג פ"ח אות ה)]. ועי' במ"ב (סי' תקנ"ד סי"ק יא)]. ואם התענית נדחה אף מי שחולה קצת (כגון שמחמת הצום עלול להיות חולה גמור) אינו מתענה. [עי' שבות יעקב (ח"ג סי' לו) וביאור הלכה (סי' תקנ"ד ד"ה ואינו)].

ו. הש ברואשו ומצטער הרבה

בתענית זו אף מי שחש ברואשו ומצטער הרבה פטור מהתענית. [עי' ברמ"א (סי' תרפ"ע ב) ובמ"ב (סי' תע"ק ב)]. ועי' בכה"ח (שם אות יז)].

ז. הצום משפיע עליו שיצטער בפורים

מי שמחמת הצום יצטער ביום הפורים, כגון מחמת חולשה וכדו', פטור מהתענית. [מהרש"ם (דעת תורה שם סעי' ב ד"ה ועי' שו"ת)]. וכעין זה מציינו במ"ב (סי' תע"ק ב)].

ח. בעלי ברית, פדיון הבן, והתן בשבעת ימי המשתה

בעלי ברית (אבי הבן, אמו, המוהל והסנדק. אבל לא המוכנס והמוציא וכ"ש שארי קרואים) ובעלי פדיון הבן, וכן חתן וכלה בז' ימי המשתה, המנהג להקל שלא יצומו בתענית אסתר. [עי' בשעה"צ (סי' תרפ"א אות ט)]. וכן פסקו הגר"ש זצ"ל (הליכות והנהגות ע"מ ד), והגר"ח זצ"ל (חוט שני שבת ח"ב ע"מ י"ב) הביא בשם החזו"א שאין לחתן וכלה בימי הז' ברכות להתענות תענית אסתר. וכן הוא בארחות רבנו (ח"ח ע"מ ל"ג) בשם הגר"ח זצ"ל.

ט. הקרואים לברית מילה

בתענית אסתר שנדחה נחלקו הפוסקים האם מותר לשאר הקרואים לאכול בסעודה. [מ"ב (סי' תרפ"ו סי"ק ז) והביא שהמיקל יש על מי לסמוך]. ולמעשה המנהג לאסור. [ח"י"א (ככל קנה אות ג), קשו"ע (סי' קמ"א אות ג), כה"ח (אות כז) ומבית לוי (חט"ו ע"מ יח)].

י. תשלומים למי שאכל בתענית

כואבי עינים וכדו' שעליהם לצום בשאר תעניות ורק בתענית זו פטורים, לאחר שישולק כאבם יפרעו התענית. [רמ"א (סי' תרפ"ו סעי' ב)]. אולם מי שפטור לגמרי מהתענית כגון חולה שאין בו סכנה, מעוברות ומניקות, בעלי ברית וכו', אינם צריכים להשלים. [מ"ב (סי"ק ד) ואע"פ דשם מצדד קצת להחמיר למעוברות ומניקות ליינו כי חשש לדעת המחמירים שאינן פטורות לגמרי, אבל לדידן דקיי"ל שמעוברות ומניקות פטורות כני"ל א"צ להשלים].

זכר למחצית השקל

א. נתינת מחצית השקל

יש לתת קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום באותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר. [רמ"א (סי' תרצ"ד סעי' א)]. ומאחר שג' פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג' מחציות. [רמ"א (שם)]. ומן הדין יש לתת מגיל י"ג שנים, אלא שהמנהג לתת אף בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה. [מ"ב (סי"ק ה)]. ויש נוהגים לתת אף עבור נשים [הגרשו"א זצ"ל (שם פ"ח הגה 30), הגר"ש זצ"ל (אשרי האישי פמ"ב אות א) ושבט הלוי (ח"ו סי' קפ"ג) ועי' בכה"ח (אותיות ט-כ) שגם מנהג בני ספרד לעשות זכר למחצית, ועיי"ש שכת' שמי שידו משגת לעשות זאת בשלמות דהיינו שיתן מטבע שמוצו באותו מקום ששמו מחצית ויש בו כסף מוזקק שיעור מחציה"ש ועכ"פ יתן השו"י שלו, עיי"ש].

ב. זמן נתינתה

יש לתת מחצית השקל לביל פורים קודם שמתפללים מנחה. [רמ"א (סי' תרצ"ד סעי' א)]. ועכשיו נוהגים ליתן מחצה"ש בתענית אסתר קודם מנחה. [מ"ב (סי"ק ד)]. ובני הכרכים שאצלם התענית אינה בערב פורים, יש אומרים שאף הם נהגו ליתנו בתענית אחר מנחה. [לוח אר"י (לגרינ"ט)]. ויש שנהגו ליתנו לביל ט"ו קודם תפלת ערבית. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פורים פ"ח אות ט) והגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי פמ"ב אות ב)]. ואם לא נתן לפני פורים יתן לאחר פורים. [הגרשו"א זצ"ל (הליכות והנהגות פורים)].

פורים

א. סידור הבית

נכון שיהיה בביתו שולחן ערוך ומטה מוצעת לכבוד הפורים. [מ"ב (שם סי"ק ג)]. ועיי"ש שיש גם להדליק נרות. מיהו בזמננו שיש אור חשמל א"צ להדליק נרות. וכ"כ הגר"ח שפליטא (תורת המועדים סי"ק ב)].

ב. בגדי שבת

נכון ללבוש בגדי שבת מבערב לכבוד הפורים. [מ"ב (סי' תרצה סי"ק א)].

ג. תחפושות

יש נוהגים להתחפש בפורים. [עי' ברמ"א (סי' תרצ"ו סעי' ח)]. ומ"מ אין לאיש להתחפש לאשה וכן להיפך. ויש להימנע מזה אף כשלושב כל המלבושים של איש ורק מלבוש אי של אשה. [עי' במ"ב (סי' תרצ"ו סי"ק ל)]. וקטנים שלא הגיעו לחינוך, י"א שמותרים להתחפש לילדה או להיפך. [הגר"ח זצ"ל (ארחות רבנו ח"ג ע"מ כא אות ה) והגר"ש זצ"ל (ישא יוסף ח"ד ע"מ רנו)]. וגיל חינוך לענין זה כתב הגא"מ (אה"ע ח"ד סי' סב אות ד) שתלוי בהבנת התינוקות שאם כבר יודיעו ומרגישין בבושה גם בעיני בגדים, שמתכבדו ומתחשבו מצד הבגדים, אז שיקד לחנכו באיסור לאו דלא ילבש שמלת אשה וכן להיפך, ע"כ. ועי' במנח"י (ח"ב סי' ק"ח אות ב)]. ויש אומרים שאין לנהוג בזה היתר אף שלא הגיעו לחינוך. [הגר"ח שפליטא (ישא יוסף ע"מ רנו) בשם החזו"א].

קריאת המגילה

אכילה לפני קריאתה

- אכילה לפני הקריאה** אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה (ש"ייע רמ"א (סי' תרצב סעי' ד)), והדין כן אף קודם הקריאה של היום, אפילו כבר התפלל. [מ"ב (סי"ק טו.)]
- התחיל בחיתר** בני הכרכים שדינם לקרוא בט"ו (ולא במוצאי הצום) אם התחילו לאכול חצי שעה לפני זמן ערבית יכולים להמשיך אכילתם. [הרמ"א (סי' תרנב סעי' ב) לענין מצות לולב שהיא מצוה דארץ.]
- טעימה**

- דוקא אכילה אסורה, אבל טעימה מותרת לצורך גדול, כגון לצורך חולה קצת או מי שמתענה והתעניית קשה לו. [מ"ב (שם סי"ק ד.)]
- ד. מה היא טעימה** טעימה פירושה אכילה עד כביצה פת [מ"ב (שם סי"ק יד.)], ואכילת פירות אפילו הרבה. [ש"ייע (סי' רלב סעי' ג).] וכן אכילת תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן אפילו הרבה. [מ"ב (סי' רלב סי"ק לה.)] ולענין אכילת פת הבאה בכיסנין יש להחמיר לכתחלה להחשיבה כפת. [גני' בשעה"צ (סי' רנז אות ז) ומ"ב (סי' תרט"ז סי"ק טו-טז).] ומשקין המשכרין אינן מותרין אלא כשיעור ביצה. [מ"ב (שם.)] וסתם משקה שאינו משכר) אפילו הרבה נחשב טעימה. [מ"ב (סי' רלב סי"ק לה.)]
- ה. שינה לפני הקריאה** אסור לישון קודם קריאת המגילה אף אם דעתו לישון רק קצת. [מ"ב (סי' ט"ק.)]
- ו. מנחה שומר שיזכיר לו לקרוא המגילה**

אם ממנה שומר שיזכיר לו, מותר לו לטעום לפני הקריאה, ובשעת הדחק מותר לו אף לאכול או לישון. [עיי' ברמ"א (סי' רלב סעי' ב) ובמ"ב (שם).] ועיי עוד במ"ב בסי' תרנב (סי"ק ז ושעה"צ (שם) דעכ"פ לענין אכילה שמכנין על שומר אפילו לכתחלה. וכן פסק השלמת חיים (סי' שסח) שמתור לאכול אם ממנה שומר. ועיי"ש שכתב כן אף אליבא דהמ"ב (סי' תרצב סי"ק טז ושעה"צ (שם) שמשמע שהתיר אכילה (יותר מטעימה) דוק לחולה].

ז. נשים באכילה לפני הקריאה

אף אשה אסורה לאכול לפני קריאת המגילה. [שהרי גם הן מחויבות במצוה זו. וכן הוא בביאור הלכה (סי' תרצב ד"ה מפלג)]. ואם הבעל יזכיר לה מותר לה לאכול (כי דינו כשומר שמועיל כני"ל).

חובתה בלילה וביום

א. קריאתה בלילה וביום

חייבים לקרוא המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום. [ש"ייע (סי' תרפז סעי' א.)]

ב. מדרבנן או מדברי קבלה

יש אומרים שחובת קריאת המגילה בין ביום בין בלילה אינה אלא מדרבנן. [כן משמע מהטור (סי' תרנא)]. ויש אומרים שרק בלילה היא מדרבנן, אבל ביום חיובה מדברי קבלה. [גי'ב (ק' סי' מא) וטורי אבן (מגילה ד. ד"ה כהן).] וכן הוא בשע"ת (סי' תרפז אות א.). והעיקר כדעה האחרונה. [שעה"צ (סי' תרצב אות כ) וסי' תרצ אות מא.] ועיי' בסמוך הנפקא מינה ממחלוקת זו.

ג. זמנה בלילה

קריאת הלילה, זמנה כל הלילה. [ש"ייע (סי' תרפז סעי' א.)], עד עמוד השחר. ואם לא קראה קודם אפילו באונס שוב לא יקרא, דמשעלה עה"ש יממא הוא. [מ"ב (סי"ק ג).] י"א דקריאת המגילה בלילה היא מצאת הכוכבים, ואם קראה מפלג המנחה בדיעבד יצא. [ש"ייע (ססי' תרצב)]. ויש אומרים שקודם צה"כ אינו יוצא כלל אפילו בדיעבד. [פ"י"ח הובא במ"ב (שם סי"ק יד).] ובדיעבד אם קרא בבין השמשות באונס והכרח גדול יש לצדד להקל. [מ"ב (שם) ע"פ הפמ"ג.] ועיי' בסמוך.

ד. מפלג המנחה למי שקשה עליו התענית

מי שהוא אונס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת וצריך להמתין עד אחר שיקראו הקהל, קשה עליו לימש בתענית כל כך, דעת הש"יע (סי' תרצב סע' ד) שיכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. אלא דבאופן זה טוב יותר להקל לאיש הזה שיטעום (היינו עד עד כביצה פת או משקין כשיעור ביצה) קודם קריאת המגילה, ולא להקל לקרות מפלג המנחה ולמעלה. ומי"מ אין להקל אלא לצורך גדול כגון חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו. [מ"ב (שם סי"ק יז) אליבא דהפ"ח]. ולמעשה המיקל לחולה וילולדת למהר קריאתה מבעוד יום קצת יש לו על מי לסמוך. [מ"ב (שם) וביאור הלכה (ד"ה מפלג).] ועיי"ש שהוספך דאפרש בשמקום שהדחק גדול אף בצבור יש להקל לקרות אף שאין לעיל לילה גמור].

ה. זמנה ביום

קריאת היום, זמנה כל היום מהנץ החמה, ואם קראה משעלה עמוד השחר, יצא. [ש"ייע (סי' תרפז סעי' א.)]. ואם היה אונס קצת יכול לקרותה לכתחלה משעלה עמוד השחר. [מ"ב (סי"ק ו).] וזמנה עד ח' היום. [ש"ייע (שם)]. והיינו עד שקיעת החמה, ואם נמשך עד בין השמשות יקראנה בלי ברכה. [מ"ב (סי"ק ה.)]

הקריאה

א. שמיעת כל מילה מקריאת המגילה

אם לא שמע אפילו מילה א' מהמגילה לא יצא ידי חובתו. [מ"ב (סי' תרצ סי"ק מה.)]

ב. להשמיע לאזניו

לדעת הסוברים שח"ש אהרש אינו יכול להוציא רבים יד"ח [עיי' לקמן באות ג.], מי שקורא המגילה לעצמו צריך להיזהר מאוד שישמיע לאזניו, שאל"כ אפילו בדיעבד לא יצא. [שעה"צ (שם אות ז).] אבל לדעת החולקים בדיעבד יצא. [מ"ב (שם)]. ולמצוה לכל הדעות צריך להשמיע לאוזניו.

ג. לכוון בכל מילה ומילה ועיי' במתעדים זמנים (ח"ו סי' קא). ועיי עוד בשמעתא עמיקתא גליון ני"ב].

השומע את המגילה אפילו אם לא כוון בכל תיבה יצא. [מג"א (סי' תרצ סי"ק טו.)] ועיי' בסמוך.

ד. הסיח דעתו באמצע הקריאה

השומע את הקריאה ופנה לבו לגמרי לדברים אחרים עד כדי שלא שמע כלל מה שהחזן קרא אמר לא יצא. [הגר"שי"א זצ"ל (אשרי האיש עימי רפז)]. אך אם לא היה מרוכז במה שהחזן קרא אבל שמע הקריאה, כגון שיזד אוחרוז ביחד עם החזן או שהוא זוכר שמע אך לא שם לבו למה ששמע, יצא. [עיי' במג"א (סי' תרצ סי"ק טו).] וכן פסק הגר"ח"ק שליט"א [אגרת הפורים פי"ג הגה כ"א-כד.)]

ועיי בזה בשמעתא עמיקתא גליון ני"ב].

ה. מסתפק אם שמע כדיון

המסתפק אם שמע כדיו, בקריאה של הלילה הוי ספק דרבנן ולקולא ואינו צריך לחזור ולקרוא. [עיי' מ"ב (סי' תרצב סי"ק טז) ובפתי"ש (וי"ד סי' קי סי"ק כ).] אבל ביום דחויבא מדברי קבלה, ספקו לחומרא. [עיי' מ"ב (שם) ובשעה"צ (סי' תרצב אות כ) וסי' תרצ אות מא] דקריאה דיום חמור מלילה, דהוא מדברי קבלה. ועיי עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

ו. מסתפק אם שמע כדיון בעיירות המסופקות

במציאות ביום י"ד וביום ט"ו מספק, כגון שנמצא אחרים עד כדי שמע כלל מה שהחזן קרא במציאות אם מוקפות הן מימי יהושע בן נון, או מחמת פלוגתא, ומסתפק אם שמע המגילה כדיו ביום ט"ו, אי"צ לחזור ולקרוא אף ביום. והמחמיר תבוא עליו ברכה. כהיו שיש כאן ס"יס, ספק שמא שמע כדיו, ספק שמא אינו חייב לקרוא כלל. אלא דאין להקל בזה אלא בספק שאיער בקריאה של יום ס"ט, אבל ביום י"ד דמכריכין בו מ"י"ט שכתב ב"ה צדיעבד בן כרד שקרא ביד"ח יצא, מסתבר דאין להקל. ואף ביום ט"ו החמיר תע"כ. וכן שמענו מגדולי הפוסקים. ועיי בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

ז. הפסיק באמצע הקריאה, מוהיבן ממשוך

אם הפסיק באמצע הקריאה ואח"כ חזר למקום שפסק, אפילו שהה כדי לגמור את כולה, יצא. [ש"ייע (סי' תרצ סעי' ה)]. ואפילו סח בנתיים. מיהו גוערין במי שסח בנתיים. [רמ"א (שם).] ועיי בשעה"צ (אות ח.). אלא שאם שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה חוזר לראש ללא ברכה, אלא אם כן הסיח דעתו דאז גם מברך. [מ"ב (סי' תקצ סי"ק יח) והגר"שי"א זצ"ל (חשוקי חמד מגילה עמי רט).] והיינו שהפסיק משום שאינו ראוי, כגון שצריך לנקביו או שהמקום אינו ראוי מחמת צואה או מי רגלים, אבל אונס אחר כגון מחמת ליסטים אינו חוזר. [מ"ב (סי' סה סי"ק ב).] ועל כן מי שגאננס ללכת לבית חולים וכדומה ממשיך במקום שהפסיק, אלא שאם הסיח דעתו עליו לברך על המשך קריאתו. [הגר"שי"א זצ"ל (שם)].

ח. לא שמע מילה מהש"יין, להשלימה מתוך הומש

השומע הקריאה מהש"יין וחסר מילה א' או יותר, מותר לו להשלים אבותו זמן מתוך מגילה כשרה עד מקום שהש"יין נמצא. ואם אין לו מגילה כשרה בדיעבד משלים מתוך חומש בתנאי שלא חיסר רוב הקריאה (ולכת' ישמיע המילים לאזניו). [מ"ב (סי' תרצ סי"ק ז וסי"ק ט)].

ט. השלים קריאת המגילה בעודו שומע מהש"יין

השומע הקריאה מהש"יין ובאותו זמן השלים מילות החסרות לו, אם לא השלים גם המשך הקריאה, אפילו כוון לצאת על ידי שמיעתו מהש"יין, לא יצא ידי חובתו. [א"ע"פ ששומע כוונה מהני אף בשעה שהוא מדבר בדמוכח בשעה"צ (סי' קסז אות מג) למענין, מ"מ הוי נמצא קורא למפרע ולא יצא כמ"ש הש"ייע (סי' תרצ סעי' ו) והמ"ב (סי"ק כב).] אלא שצ"ע היכן שהשלים מילה א' ושמע גם מילה המהש"יין אם חשיב למפרע, שהרי דינו כאילו אמר שתיאם ביחד. ועיי בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

י. לקרוא מילה במילה עם הש"יין

הרוצה לקרוא מילה במילה עם הש"יין מותר לו לעשות כן אף כשקורא מתוך חומש, ויתנה בלבו שאם לא ישמע איהו מילה מהש"יין יצא יד"ח (של אותה מילה) בקריאה שלו. [הגר"שי"א זצ"ל והגר"נין זצ"ל (אגרת הפורים פי"ג הגה כד).] ועיי בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

יא. שומע בהברה שונה

השומע את המגילה בהברה השונה ממסורת אבותיו יצא. [הגר"שי"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ג אות טו.)]

יב. שמויעתא דרך טלפון

מי שאין בידו מגילה ואינו יכול לשמוע מאחר מחמת אונס, ובידו לשמוע דרך טלפון, עליו להחמיר לעשות כן. [כ"י ניש' צד שיצא ידי"ח. וכן מבואר שבבט הלוי (ח"ה סי' פז).] ועיי באי"מ (ח"ב סי' קח וח"ד קכז), במנח"ש (ח"א סי' ט) ועוד. ועיי בגליון קנ"ח]. ואם כבר שמע דרך הטלפון ואחר כך נודמנה לו מגילה כשרה חייב לחזור ולקרוא פעם שניה בלא ברכה. [שגב הלוי (שם)].

דין הברכות

א. ברכות לפניו

הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות: על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו. [ש"ייע (סי' תרצב סעי' א.)]. וביום י"א שאינו חוזר ומברך שהחיינו. וכן מנהג בני ספרד. [ש"ייע (שם)]. ומ"א שאף ביום מברך שהחיינו. וכן מנהג בני אשכנז. [רמ"א (שם)]. ויברך כל הברכות בעמידה. [מ"ב (סי' תרצ סי"ק א.)]. וכוון לכוין בברכת שהחיינו גם על משלוח מנות ושעודת פורים שהם ג"כ מצות ויודיע זה להש"יין המברך דבעי כונת שומע ומשמיע. [מ"ב (סי' תרצב סי"ק א.)]

ב. ברכה לאהריה

כשגומר הקריאה, חוזר וכורכה כולה, ומברך. [ש"ייע (סי' תרצ סעי' יז)]. ואפי' אם התחיל הברכה ואמר ברוך אתה כיון שלא אמר השם פוסק באמצע כורך ואח"כ מברך. [מ"ב (סי"ק נו).] ונהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. [ש"ייע (סי' תרצב סעי' א.)] ומ"מ אין לברך אחריה אלא בצבור. [רמ"א (שם)]. ונהגו לומר בלילה אשר הניא, אבל אין אומרים אותו ביום. [רמ"א (שם)].

ג. אחד מברך ואחד קורא

מותר לחלק המצוה שאחד יברך והשני יקרא [רמ"א (שם)], והדין כן בין בברכה ראשונה ובין בברכה אחרונה. [מ"ב (סי"ק ג).] ועיי מ"ש"כ בשעה"צ (אות ז).

ד. שכח לברך

אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה, יצא [ש"ייע (שם)], כי ברכות אין מעכבות. ומ"מ אם נזכר באמצע שלא בירך יברך בין הפסקים. [מ"ב (סי"ק ו).]

שמיעה בעשרה וברוב עם

א. קריאת המגילה בעשרה

מגילה בזמנה צריך לחזר אחר י', ואם אי"א קוראים אותה ביחיד. [ש"ייע (סי' תרצ סעי' יח).]

ב. הפסיד את הקריאה בצבור

אם קרא אותה בציבור ואיזה יחיד לא שמעה, יוכל לקרותה אפילו לכתחלה ביחיד, הואיל וקורין אותה באותה העיר בעשרה. [רמ"א (שם) חזו"מ (סי' קנה סי"ק ב).] ויש חולקים. ועל כן אף באופן זה יש להדר אחר עשרה. [מ"ב (סי"ק סד) בשם יד אפרים].

ג. צירוף נשים לעשרה

נשים הוי ספק אם מצטרפות, ועל כן לכתחלה אין לצרפם. [רמ"א (שם).] ועיי בחזו"מ (סי' קנה סי"ק ב). וכי"ז לענין לצרפם עם אנשים, אבל נשים עם נשים מצטרפות. [שגמלת חיים (סי' שע), צ"א (ח"יג' סי' עג), הגר"שו"א (שלמי מועד עמי רעד) והגר"שי"א זצ"ל (הליכות והנהגות עמי 112)].

ד. צירוף קטנים לעשרה

קטנים אינם מצטרפים לעשרה. [מ"ב (סי' תרצ סי"ק סג).] ועיי"ש (סי' תרפח סי"ק כ) שלקריאה שלא בזמנה מצטרפים כיון שהוא רק משום פרסומי ניסא].

ה. קריאה ברוב עם

יש ללכת לבית הכנסת לשמוע המגילה בצבור גדול משום ברוב עם הדרת מלך. [מ"ב (סי' תרצ סי"ק סב)]. והשומע מחזר הסמוך עליו להכנס לבהכ"י, שאם לאו לא מקיים ברוב עם. [ביאור הלכה (שם ד"ה צרף).] ועיי בדבר יהושע (ח"א סי' צו ד"ה סא). ומ"מ המתפלל בבית כנסת קבוע אינו צריך ללכת לבית הכנסת אחר משום ברוב עם. [מ"ב (סי' תרפז סי"ק ז) וכה"ח (אות ז)].

ו. לקרותה ללא טעמים

מי שאינו יודע לקרות בטעמים יכול לקרותה בלא טעמים. [מ"ב (סי' תרצא סי"ק כה) ובה"ל (סי' תרפט ד"ה חרש)].

קריאה לנשים

א. חובתן בקריאת המגילה

נשים חייבות במגילה. [ש"ייע (רס"י תרפט)]. אלא שיש אומרים שאינן חייבות לקרוא אלא לשמוע. [עיי' לקמן].

ב. יכולה לצאת על ידי אחרים

אשה שיש לה ממי לשמוע לא תקרא בעצמה אלא תצא ע"י אחרים. [מ"ב (סי"ק ח)].

ג. להוציא רבים ידי חובתם

אשה אינה מוציאה רבים ידי חובתם. [ש"ייע (סי' תרפט סעי' ב).] ואין לאשה לקרוא להוציא נשים אחרות ידי חובתן. [שעה"צ (סי' תרפט אות טז) משום דזילא בהו מלתא]. ומכל מקום אם אין להן אפשרות אחרת לשמוע המגילה יכולה להוציאן ידי"ח. [תורת היולדת (מ"ה' סוף אות ד.)]

ד. להוציא שאר נשים ידי חובת הברכה

נשים הבאות לשמוע קריאת המגילה, י"א שכל אחת תברך לעצמה. [מנח"י (ח"ג סי' נד אות לה) הגר"ח"ק והגר"נין זצ"ל (אגרת הפורים פי"ג הגה מא)]. וי"א שא' יכולה להוציא את כולם. [הגר"שי"א זצ"ל (אגרת הפורים פי"ג הגה מא)].

ה. קריאה ברוב עם

אין חובה לנשים לחזר אחר קריאה ברוב עם. [כן משמע מהמ"ב (סי' תרפט סי"ק א) וכי"כ החלקת יעקב (או"ח סי' רלב)]. וי"א שגם נשים תלכנה לבית הכנסת משום ברוב עם. [ח"י"א (כלל קנה אות ז) ובה"ל (סי' תרפז אות יב)]. והעיקר כדעה הראשונה. [הגר"שי"א זצ"ל (אשרי האיש ח"י' פמ"ג אות ו.)]

ו. צירוף נשים לעשרה ועיי מה שכתבנו בזה בדיני שמיעה בעשרה וברוב עם אות ג'.

זו הברכות על הקריאה

אם האשה קוראת לעצמה, מברכת "לשמוע מגילה". [רמ"א (סי' תרפ"ט סעי' ב), מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק יא) והגרש"א זצ"ל (נטעי גבריאל פ"ד הגה ג)]. ויש אומרים שמברכת "לשמוע מקרא מגילה". [מ"ב (סי' תרפ"ט סעי' ו) ומנחת פתים (סי' תרפ"ט)]. וכן יש לנהוג. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ג אות לב)].

ה. קריאה לנשים

הקורא קריאה לנשים, ישמע המגילה קודם לכן בבית הכנסת ואחר כך יוציא אותן ידי חובה. ומכל מקום אם מכוון שלא לצאת באותה קריאה שפיר דמי לצאת אחר כך בקריאה]. הצבור. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק יא)].

ט. אם השומעים יברכו בעצמן

אם השי"ץ כבר יצא ידי חובת קריאת המגילה (או שמכוין שלא לצאת בקריאה זו), הנוציאים יד"ח ע"י יברכו בעצמם על המגילה. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק ט)]. ועיין עוד לעיל אות ד'.

י. נוסח הברכה

המברך עבור נשים טוב שיברך לשמוע מגילה. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק יא)].

יא. ישיבה בקריאה לנשים

הקורא את המגילה לכמה נשים, אפילו הן יותר מעשרה, יכול לשת בעת הקריאה. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש חי' פמ"ג אות ט)].

יב. ברכת הרב את ריבנו

אחר קריאת המגילה לנשים אין מברכים ברכת "הרב את ריבנו" אפילו הן עשרה. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פכ"ג אות ג) והגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ג אות לב)].

חרש שוטה וקטן

א. חרש שמדבר ואינו שומע

חרש המדבר ואינו שומע חייב בקריאה המגילה לכל הדעות. [ביאר הלכה (סי' תרפ"ט ד"ה חרש)]. ואם שומע על ידי מכשיר שמיעה נחלקו הפוסקים אם יוצא ידי חובתו על ידי שמיעה זו.

[עיי לעיל לענין שמיעה דרך טלפון]. ועל כן אם בידו הוציא את המכשיר לשמוע ללא עזרתו עישה כן, ואם לאו יקרא לעצמו ולא ישמע מאחרים.

ב. להוציא רבים ידי חובתם

יש אומרים שחרש שמדבר ואינו שומע אינו מוציא את הרבים ידי חובת קריאת המגילה [שו"ע (סי' תרפ"ט סעי' ב). ועיי בב"י ובמ"ב (סי' ה) הטעם לה]. ויש אומרים שבדיעבד אם שמע ממנו יצא. [נ"י"ח (אות ה), מ"א (סי' ג) ומ"ב (סס)]. ואם שומע רק בעזרת מכשיר שמיעה הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים אם שמיעה זו נחשבת שמיעה. [עיי לעיל לענין שמיעה דרך טלפון]. ועל כן לכתחלה אין לצאת ידי חובה על ידו אלא אם כן אין אחר.

ג. חינוך הקטנים

מחנכים את הקטנים למצות קריאת המגילה, בין לקריאת היום בין לקריאת הלילה. [שו"ע (סי' תרפ"ט) ומ"ב (סי' טז), ועיי בבנין שלמה (ח"א סי' נח ד"ה אבל). ועיי משי"כ בשמעתא עמיקתא דיני קטן וחינוכו]. וטוב להביאם לבית הכנסת. [שו"ע (שם סעי' ו)]. וכיון דגם נשים חייבות, גם בקטנות יש בהן משום מצות חינוך. [מ"ב (שם ס"ק ג)].

ד. קטן להוציא רבים ידי חובתם

קטן אינו מוציא גדול ידי חובת קריאת המגילה, אם לא בשעת הדחק שאין שם אנשים בקיאים במקרא מגילה יכול להוציאם קטן שהגיע לחינוך. [מ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק ו ושעה"צ (שם). ועיי עוד במ"ב (סי' נג ס"ק ל וסי' נה ס"ק ד)].

בן כרך ובן עיר

א. חובת קריאת המגילה בעיירות וכרכים

ביום י"ד באדר קוראים את המגילה בעיירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון. אמנם כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אפי' אינן מוקפים עכשיו, קורין בטי"ו. והכפרים הנראים עם הכרכים המוקפים, אפי' אינם סמוכים קוראים בטי"ו. וכן הדין בסמוכים אפי' אינם נראים עמהם, ובלבד שלא יהיו רחוקים מהכרך יותר ממיל. [שו"ע (סי' תרפ"ט סעי' א - ג). ועיי במ"ב (שם) הפרטים בהח].

ב. עיירות המסופקות

עיירות המסופקות אם הם מוקפות מימות יהושע בן נון אם סמוכות לעיירות המוקפות חומה, נחלקו הראשונים מתי זמנל קריאת המגילה. יש אומרים שקוראים ביום י"ד בלבד, שהולכים אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות מימות יהושע. [ר"ן (מגילה ב. ד"ה ולענין)]. ויש אומרים שקורין בי"ד ובטי"ו, ומברכים על קריאתה בי"ד בלבד הואיל והיא זמן קריאתה לרוב העולם. [רמב"ם (מגילה פ"א הי"א)]. והעיקר כדעה האחרונה. [שו"ע (סי' תרפ"ט סעי' ד), אולם הגר"א (שם) פסק כהר"ן. ומבואר בשעה"צ (אות ט) שעכ"פ מצרפנין דעת הגר"א לקולא].

ג. אלו עיירות בכלל הספק

ודין הספקות י"א שנוהג בטבריה, יפו, צפת, עכו, חיפה, לוד, באר שבע, בית שאן, חברון, שכם ועזה. וי"א שגם באשדוד, אשקלון, גוש חלב ורמלה. ובחול"ל דין הספקות נוהג בדמשק, צור ובגדד. וי"א אף בפראג. [עיי בזה במנח"י (חי"ח סי' סא), בקובץ השו"ת (ח"א סי' סח), בכה"ח (סי' תרפ"א אות יז) ועוד]. וינהג כל א' לפי מנהג המקום והוראת רבותיו.

ד. קרא בי"ד בבית המוקף חומה

בן כרך שקרא ביום י"ד יצא בדיעבד. [מ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יא) דלא כפר"ח]. ומכל מקום הקורא ביום י"ד שחמת ספק שמא המקום אינו מוקף חומה וכדומה צריך לחזור ולקרוא ביום ט"ו כי כך קבעו חכמים מתחלה. [חזו"א (או"ח סי' קנ"ג ס"ק ב ד"ב בד"ן)]. ועיי עוד לעיל אות ב'.

ה. בן כרך להוציא בן עיר לקרא קריאת המגילה

מי שדנו לקרוא בטי"ו, אינו יכול לקרוא ולפטור לבני י"ד בי"ד, וכן להיפך. [פר"ח (סי' תרפ"א אות א)]. ויש אומרים שאם בן כרך קרא לבן י"ד בי"ד יצא בדיעבד. [פמ"ג (שם מ"ז סי' ב), הגר"א (סי' ט) ועוד. ובמ"ב (סי' ה) הביא שתי הדעות. ועיי בשעה"צ (שם). ועיי עוד בשמעתא עמיקתא גליון ר'].

ו. בן עיר שחלק לברך

דעת המ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יב) שאם היתה דעתו בעת נסיעתו לחזור לעירו לפני שיאיר היום, אף שלבסוף רואה שהוא מוכרח להתעכב בכרך ביום ט"ו, מ"מ אינו נקרא "מוקף" וקורא ביום י"ד בהיותו בכרך. אבל אם בעת נסיעתו לא היה בדעתו לחזור מהכרך אלא לאחר שיאיר יום ט"ו, חל עליו שם מוקף וקורא ביום ט"ו, ואפילו אם אחי"כ חזר לעירו ביום ט"ו קורא שם אם לא קרא מתחלה בכרך. וכ"כ לא למנל' לחזור קודם שיאיר היום, אבל אם חזר לעירו קודם היום לא מועיל מה שחשב מתחלה להיות בכרך בעת קריאת העיר. אולם דעת **החזו"א** (סי' קנ"ב ס"ק ו) שלא מועילה כוונתו בעת נסיעתו לקבוע מקומו, אלא צריך שני תנאים להתחייב באותו מקום [א'] להיות במקום ההוא מתחלת הלילה (לזה"כ) [ב'] כוונה מתחלת הלילה להישאר עד אור הבוקר. ואף כי לבסוף חזר לעירו קודם שיאיר היום חייב לקרוא כד"ן המקום דשם (דלא כהמ"ב שסובר שאם נמלך וחזר קודם שיאיר היום אינו חייב לקרוא). והכרעת הפוסקים שיש לחוש לדעת החזו"א. ועל כן מי שחיובו תלוי במחלוקת זו חייב בקריאה מספק ואינו מברך, ורצוי שישמע הברכה מאחר, וכמ"כ חייב בשאר מצות היום ואומר על הניסים. [הגרש"א זצ"ל (שבשי" פ"א אות ב)].

ז. בן כרך שהלך לעיר

כתב המ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יב) שאם היתה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו קודם שיאיר יום י"ד באדר, אינו קורא עמהם אם לא לבסוף חזר לאח חזר, אלא קורא ביום ט"ו במקומו. אבל אם לא היה בדעתו בעת נסיעתו לחזור משם רק לאחר זמן הקריאה הדיינו ביום י"ד בבוקר, חלה עליו חובת הקריאה של העיר. ואף שחזר באותו יום ובא לכרך צריך לקרוא ביום י"ד. [וכת' הפמ"ג (מ"ז ס"ק ו) שאם היתה דעתו להישאר עד אור הבוקר. ואף כי לבסוף חזר לעירו שחמת אונס פטור]. וכל זה אם לא נמלך לחזור קודם שיאיר היום, אבל אם חזר למקומו שהוא הכרך קודם היום לא מועיל מה שחשב מתחלה להיות בעיר בעת קריאת העיר. ועיי באות הקודמת לענין דעת החזו"א.

ה. בן עיר שעקר דירתו והלך לברך (להתחייב בי"ד וטי"ו)

בן עיר שעקר דירתו (לאחר שקרא בי"ד) והלך לברך, י"א שמתחייב שנית בטי"ו. [נה"ל (סי' תרפ"ט ד"ה בן עיר) ע"פ הירושלמי. ומשמעו מסתימת דבריו דאף אם לא עקר ביתו אלא ליום ט"ו חייב. וכ"כ המנהגי (סי' כ' אות ג)]. וי"א שפטור אחי"כ עקר דירתו לגמרי (לא לפורים בלבד) או שהוא בן כרך שהיה בעיר בי"ד וחזר לכרכו (ששם ביתו הקבוע) בליל ט"ו. [חזו"א (סי' קנ"ב ס"ק ו דינין העולים ד"ה ב"ע שנכנס) וכן נקט המקראי קודש (פורים סי' יט)]. ובדרך זה כת' באור לציון (ח"א סי' מו חיד' פניה"א אות ט). והמוע"ז (ח"ב סי' קפ"ד אות ו) כת' שמחמת שיש חולקים על הירושלמי בכל גוונא יקרא לא ברכה. וכן נקט המנח"י (ח"י סי' נד). ועיי בכה"ח (אות כט) שנקט שלא לברך בכה"כ כי כל שקרא א"ל לדעת הירושלמי דהלך נפט' (אולם עיניו להלך שבמבואר שם בשם הפמ"ג החזו"א דלא כבתנבו בירושלמי) ובלמעשה אם לא עקר לגמרי יקרא בלא ברכה (אבל אם עקר או שחזר לכרכו יכול לסמוך לברך), ולכתחלה לא יוציא רבים יד"ח. [הגרש"א זצ"ל (שבות יצחק פורים עמי כ"ז-כח). ועיי בשמעתא עמיקתא גליון תכ"א].

ט. בן כרך ששהה בעיר בי"ד חזר לברך בטי"ו

בן כרך שהיה בעיר בי"ד והתחייב שם וחזר לברך בטי"ו. י"א שאם חזר בתחלת הלילה מתחייב בטי"ו (אף אם יצא מהכרך פעם שניה קודם שיאיר היום). ואפי' אם שוהה בעיר בתחלת יום ט"ו אם דעתו לחזור לברך קודם שיאיר היום חייב לקרוא בטי"ו (אפי' שהוא עדיין בעיר). [חזו"א (שם)]. ומ"מ י"א שכוון שכבר התחייב בקריאה של י"ד, לא יברך על הקריאה בטי"ו. [מנח"י (ח"י סי' נד) ושבט הלוי (ח"ח סי' קט)]. ויש חולקים וסוברים שיברך. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"כ אות ה)]. וי"א שיברך דוקא אם חזר לברך מבעוד יום. [הגרש"א זצ"ל (שבות יצחק חי"ז עמי כ"ז-כ)].

י. קריאה בעיר שנמצא שם (לפני שיצא לדרך) או בשעת הנסיעה

הנוסע מהכרך לעיר על דעת להתחייב שם (או מהעיר לברך המוקף חומה ע"ד להתחייב שם), מן הדין מותר לו לקרוא בעודו נוסע לשם טרם שהגיע למקום חפצו. [עיי במ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק ב) דס"ל הדכל תלוי בדעתו בעת נסיעתו. אולם לחזו"א (סי' קנ"ב ס"ק ו) שלא מועילה כוונתו בעת נסיעתו לקבוע מקומו, אלא כניסתו לשם קובעת, יש לעיין בהח]. ובן כרך שהיה בעיר וחוזר לברך מן הדין יכול לקרות המגילה גם בעודו בעיר, אלא שכוון שלא יקראה אלא כשישוב לביתו ששם נוהג היום פורים (א.ה. מסתבר שה"ה לבן עיר שהולך לברך). [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"כ הגה ט)].

יא. בן כרך שעקר דירתו והלך לעיר בטי"ו (להיפטר בי"ד וטי"ו)

בן כרך שעקר דירתו והלך לעיר בטי"ו י"א שהרי זה פטור ממצות פורים כאן וכאן. [נה"ח (אות כט) בשם המחז"ב (אות ג), וכן דעת החזו"א (שם ס"ק ו). ובמוע"ז (ח"ב סי' קפ"ד אות ג) יצא לחדש דבכה"ג בענין עיקרת דירה למגרך, ואף לדעה זו אין ראוי לעשות כן. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ה אות א)].

יב. עליה לתורה לבן כרך בעיר (או להיפך)

בן כרך הנמצא בעיר ביום י"ד אינו עולה לתורה בקריאת התורה, ובדיעבד (אם כבר קראוהו) עולה. אולם בן עיר בכרך ביום ט"ו אינו עולה כלל. ובשני וחמישי בב' האופנים יכולים לעלות. [עיי אשרי האיש (פמ"ה אות יג) בשם הגרש"א זצ"ל ובשמעתא עמיקתא גליון רצ"ח].

משלוח מנות

א. חובת משלוח מנות

חייב אדם לשלוח שתי מנות לרעהו, דכתיב "ומשלוח מנות איש לרעהו". ומצותה שתי מנות לאדם אחד, וכל המרבה הרי זה משובת. [שו"ע (סי' תרצה סעי' ד) ומ"ב (שם ס"ק ג)].

ב. טעם המצוה

יש אומרים שהטעם של משלוח מנות הוא כדי להרבות שלום וריעות. [מנות הלוי (מגילת אסתר פ"ט פסי יט)]. ויש אומרים שהוא כדי שיהא לכל א' צורכי סעודת פורים. [תרה"ד (סי' קיא). ועיי בחת"ס (סי' ק"ג) שער' מהמ"א שס"ל כהמתנת הלוי, אולם הפר"ח (שם) חולק על המ"א]. ויש כמה נפק"מ בין הטעמים, כגון שלפי השיטה הראשונה אפשר לשלוח כלים וכדומה. אבל לפי השיטה השניה צורכים דוקא דבר מאכל, ומכל מקום כבר נתפשט לתת במשלוח מנות מיני מאכל. [כנה"ג (שם הגבוי" ס"ק ז). ועיי בגליון י"ג].

ג. נשים

נשים חייבות במשלוח מנות. [רמ"א (סי' תרצה סעי' ד)]. ונשים נשואות נהגו להקל בזה כי יוצאות ע"י התניגה של בעליהן. וי"א שלכתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (סי' כה). ועיישי במ"ב שכתב שמי"מ יש להחמיר. אלא שהמנהג הפשוט לא להחמיר בזה. ועיי בערוה"ש (סי' תרצ"א אות ב) שכתב שאשנת יוצאת ע"י התניגה של בעלה כי כגוף אחד ניהו]. ומ"מ יכולה לשלוח מהמאכלים ומשקים המצויים בביתה אע"פ ששייכים לבעלה משום שיש לה רשות לתתם לאחרים שדינם כשלה אף ללא ק"ן. [שבט הלוי (חי"ט סי' קמו אות א)].

ד. חינוך הקטנים

קטן חייב במשלוח מנות מדין חינוך. [פמ"ג (סי' תרצה א"א ס"ק יד)].

ה. לשלוח לקטן

לכתחלה יש לגדול להנמע מלשלוח מנות לקטן (ואם כבר יצא ידי חובתו אין חשש). [עיי בערוה"ש (סי' תרצה אות יח) שקטק שאם שולח משלוח מנות לקטן יצא, דרעהו קרינן ביה. וכן נקט במקראי קדש (פורים סי' לא אות ב). אולם הבן איש חי (פ"י תצוה אות טז) והכה"ח (סי' תרצ"א אות יג) פסקו דבכה"ג לא יצא].

ו. לשלוח על ידי שליח

יש אומרים שאפשר שחייבו חז"ל לשלוח המנות דוקא על ידי שליח. [מ"ב (סי' תרצה ס"ק יח) בשם הבנין ציון (סי' מד) נאלא שבאמת שם פשט ולא בעינן שליחות ומסתפק שמא יש דין לכתחלה לעשות כן], ועיי במקור חיים (ססי' תרצ"ב)]. ויש אומרים שאין צריך שליחות. [א"י"א בוטשאטט (שם), כה"ח (אות מא) חזו"א (דנינים והנהגות)]. ולכתחלה יש להקפיד לשלוח עכ"פ משלוח מנות אחד על ידי אחר.

ז. לשולחה על ידי קטן (לדעת המהמהירים לעיל)

י"א שמועיל לשולחם אף על ידי קטן. [תת"ס ומקור חיים (ססי' תרצ"ב)]. ויש שסתפקים בזה. [הרע"א (פסקי תשובה סי' קמח)]. ודעה ראשונה עיקר. [מהרש"ם (דעת תורה סי' תרצה)].

ח. לשלוחם לפני פורים

יש אומרים שמועיל לשולחם מ"א באדר אם יגיעו בפורים. [מהר"א (סי' רז). וכן פסק המהרש"ם (דעת תורה שם סעי' ז). ועיי בבאר היטב (סי' תרצה ס"ק בשם ה"ד אהרן)]. ויש ממחמירים שצריך לשולחם דוקא בפורים עצמו. [ערוה"ש (אות יז) ותורה לשמה (שאלה קפח)]. ועיי עוד בפמ"ג (סי' תרצה א"א ס"ק א)].

ט. בן י"ד לבן ט"ו בטי"ו (או להיפך)

י"א שבן י"ד ששלח לבן ט"ו והגיע לידו בי"ד ואכלו בטי"ו, יצא השולח ייד"ח, אבל בן כרך ששלח לבן עיר בטי"ו לא יצא. [א"י"א (סי' תרצ' כי הכל הולך אחר שמחת המקבל. ועיי בתמהר"י אשכנזי (סדור בית עובד)]. וי"א שאינו ייד"ח אלא בי"ד לבן י"ד או בטי"ו לבן ט"ו. [עיי ח"י רבינו מאיר שמחה (לקוטים מגילה ד: ד"ה ועוד) ובתורת המועדים (סי' ק"א אות ה) בשם החזו"א ובצ"ץ הקדוש (סי' נו)]. ולמעשה יש להקפיד לתת לבן י"ד בי"ד ולבן ט"ו בטי"ו. [הגרש"א זצ"ל (יבקשו מפיהו אות ט)].

י. מסתפקים אם קיים המצוה

כל מצות היום הם מצות מדברי קבלה. [שלי"ה (נר מצוה מסי מגילה אות ו) וטורי אבן (מגילה ה: ד"ה חזקה)]. ועל כן י"א שסתפקם לחומרא. [טורי אבן (שם)]. ויש מסתפקים בזה. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק יז)]. ולמעשה לכתחלה יש להחמיר לחזור ולקיימם.

יא. נתינת משלוח מנות למי שאינו מברך

מוותר לתת משלוח מנות לשכן וכדו' שהוא חשוד שלא לברך, משום דרכי שלום או כדי בריטב"א לדת. [נא"ן בזה משום לפמ"ע: א' אם כוונתו גם לקרב לב השני לחזור בתשובה אין חשש לפמ"ע כמבואר בריטב"א (שד"ח ק"ל לב. ד"ה הא). וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"ב ססי' קלח). וכן מבואר במנח"ש (רסי' לה). ב' במקום דרכי שלום מותר כמבואר במ"ב (סי' שמן סי' ב) ע"י התנאים בזה. וכן הוא בטי"ו. ועיי בגליון י"ג].

יב. קיום משלוח מנות ומתל"א יחד ע"י נתינת מנה חשובה לעני

עיי בזה להלן בדיני הלכות מתנות לאביונים.

יו. המוסר משלוח מנות ע"י שליח, האם צריך לברר שקיים שליחותו ע"י בזה להלך בדיני הלכות מתנות לאביונים.

יד. להטביל הכלי שמסדרים עליו המשלוח מנות צריך להטבילו, אלא המקבל חייב להטבילו כשמחליט להשתמש בו. [הגרש"י זצ"ל (קונטרס ט"ב) - שראלון ב"ר טא]. וכן שמענו בשם הגר"מ זצ"ל (והד"ר ביה ממה שנקט להחמיר בזה). וע"י בגליון צ"ד].

טו. להטביל בלי שעומד לתת במתנה כלל העומד למתנה אין להטבילו לצורך המקבל. ואפילו זיכה את הכלי לחבירו לפני הטבלתו. ואם הטבילו, על המקבל לחזור ולהטבילו ללא ברכה. [הגרש"י זצ"ל (טבילת כלים מ"ח סה"ח ט), תשובות והנהגות (ח"א סי' תנ"ג) ועוד. והאר"כ בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון צ"ד].

זז. אכילה לפני קיום המתנה י"א דראוי שלא לאכול קודם שקיים משלוח מנות. [הגרש"י זצ"ל (פ"י"ט אות ט)]. ויש סוברים שאין לחוש בזה. [משנה הלכות (ח"ו סי' צב ד"ה בדבר)]. וכן עיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב ושאר הפוסקים שהזכירו דין אכילה לפני קריאת המגילה ולא לענין זה. והיינו טעמא כי היא אכילה של מצוה משום שרבינו סעודות בפורים איכא מצוה כמבואר לקמן].

מתנות לאביונים

א. הובת מתנות לאביונים

חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים (דהיינו מתנה א' לכל א'). [שו"ע (סי' תרצ"ד סעי' א)]. ומותר לתת מאכל או מעות. [מ"ב (שם סי' ק"ב)]. ואפילו שתי פרוטות מועיל לזה. [מ"ב (שם)]. והגר"מ זצ"ל (ישמח ישראל עמ' קמד)]. ויש אומרים שבזמננו שאין לפרוטה ערך כלל יש לתת דבר חשוב שישמח בו העני. [הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פ"יו אות יג)]. והר"מ זצ"ל (אשרי האיש פ"ו אות ב). חשובה שאין לעני בושה לקבלה, ושעורה כ - 50 שקלים. [הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פ"ו)].

ב. נשים

נשים חייבות במתנות לאביונים, כי גם הן היו באותו הנס. [רמ"א (סי' תרצה ט"ד) ומו"ב (סי' ק"כ) כה] דלא כהפ"ח (שם) שהולק על הרמ"א. [ובעל הבית יכול להקנות הכסף ע"י אחר עבור אשתו או בנותיו הגדולות ולאחר מכן למסור בשליחותן. ושנים נשואות נהגו להקל בזה כי יוצאות ע"י הנתניה של בעליהן. וי"א שמי"מ לתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (סי' ק"כ) ועיי"ש במ"ב שכתב שמי"מ יש להחמיר. אלא שהמנהג הפשוט לא להחמיר בזה. וע"י בערוה"ש (סי' תרצ"ד אות ב) שכתב שאשתו יוצאת ע"י הנתניה של בעלה כי כנוף א' ניתנה. וע"י שבט הלוי (ח"ט סי' קמו) ובהלכות ב"ש ישראל (פ"ב אות טז) בשם הגרש"י זצ"ל].

ג. הינקה קטנים

קטן שהגיע ליחודך פטור ממתנות לאביונים, כי על פי רוב אין לו מעות. [א"י מבטשאטש (סי' תרצה)]. ואפי"ש שבשאר מצוות האב מחויב להוציא ממון על מנת לחנוכו, צ"ל דס"ל דפטור כי אילו הקטן היה גדול גם היה פטור כי אין לו ממון. [אבל כשהגיע לכלל מצוות אף על פי שסמוך הוא על שלחן אביו ח"י]. [ערוה"ש (סי' תרצ"ד אות ב)]. וע"י במ"ג (סי' תרצה א"א ד"ק)].

ד. אבל במתנות לאביונים

ע"י להלך בדיני אבל בפורים.

ה. נתינת בו ביום

שמחמת שעיקר טעם מצוה זו הוא כדי שיהיה לו במה לשמוח בפורים, כל שלא הגיע לידו בפורים לא קיים המצוה. [התעוררות בתשובה (סי' תצ)]. וע"י לקמן אות ה'.

ו. נתינת צ"ק מזומן

הנותן צ"ק לעני יוצא ידי חובה. [הגרש"י זצ"ל (ליכ"ש פ"יא אות כ) והגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פ"יו אות ג)]. ודעת הגר"מ זצ"ל (חובת מועד הרבנים לעניני צדקה תשי"ד עמ' 7) שלא יד"ח א"י"כ העני יוציא הכסף בפורים מהבית. [ואף אם נותן לגבאי המחלק לעניים שיבסומו גדול שחילק לכל עני כפי שיעור הנתניה. [כן התפרסם בחוברת הנ"ל בשם הגרש"י זצ"ל].

ז. נתינת צ"ק רהוי

הנותן צ"ק רהוי יש מי שאומר שלא יד"ח. [הגרש"י זצ"ל (שלמי מועד עמ' רפ)]. ויש אומרים שיוצא כיוון שיכול לקנות בזה בחנות. [הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פ"יו אות ג) והגר"מ זצ"ל (חובת מועד הרבנים לעניני צדקה תשי"ד עמ' 7)]. ואף אם אין לו מעות כעת בחשבון (אלא שיהיה לו אחר פורים). [משנה הלכות (ח"ו סי' קכ)]. והנותן לקופה של צדקה צ"ק רהוי והם מוכיחים לו מעות מזומנים ונותנים זאת לעניים, מועיל לכל הדעות.

ח. לזכות את המתנה לעני על ידי אחר

אם יש לו כסף עבור עני ואינו פוגש אותו בפורים, יכול לזכות לעני את הכסף ע"י שליח, אפילו אם לא יגיע לידו עד אחרי פורים. וזה בתנאי שיודיע לעני בפורים. [מהר"א (סי' רז) ושרמג המריא (ח"ו ק"ב)]. וכן דעת הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פ"יו אות ד). וע"י עוד בשיח יצחק (סי' שט"ט).

ט. נתינתם קודם פורים

אין לתת לעני מתנות לאביונים קודם פורים. [ביאור הלכה (סי' תרצ"ד)]. ומכל מקום אם נותן לעני בפורים פקדון והעני זיכה בהם בפורים מותר. [הגרש"י זצ"ל (ישמח ישראל עמ' קלו)]. ולכן מותר ליתן לשלחן שיתעב לעני בפורים. [ערוה"ש (סי' תרצ"ד אות ב)].

י. קיום משלוח מנות ומת"א ע"י נתינת מנה חשובה לעני

יש אומרים שהשולח ב' מנות לאביון אחד יצא ידי חובת משלוח מנות ומתנה לאביון אחד. [דרי"ח (סי' תרצה) וטורי אבן (מגילה ה: ד"ה קיימת)]. ויש מסתפקים בזה. [הטורי אבן (אבני שהם שם ז: ד"ה והשתא)]. הרע"א (סי' תרצ"ד) והב"ח (סי' ד"ה אה). ויש אומרים שלמעשה לא יצא ידי חובת מתנות לאביונים. [מהר"א (סי' רד) הובא בדעת תורה סי' תרצה ט"ד]. וע"י בזה בגליון י"ב]. ועל כן יש לשלוח עוד שתי מתנות על מנת לצאת ידי חובה לכל הדעות.

יא. לשתות לקטן

מותר לשתות מתנות לאביונים לקטן. [ערוה"ש (סי' תרצ"ד אות ב), בן איש חי (פרי תצוה אות טז) וכה"ח (סי' תרצ"ד אות יב)]. וע"י בערוה"ש (שם) שאם שולח לאיש ולאשתו או לאיש ובנו לא יצא ידי חובת מתנות. אולם הבנין עולם (סי' טו) חולק. וע"י במקרא קדש (פורים סי' מ אות ב)].

יב. יש לו רק לקיים משלוח מנות או מתנות לאביונים

מי שאין לו כדי לקיים משלוח מנות ומתנות לאביונים, מתנות לאביונים קודם. [פסקי תשובה (סי' קמח בה"ח) בשם חמת ארה (סי' כג)]. וע"י בגליון י"ב].

יג. המוסר מצוות היום ע"י שליח, האם צריך לברר שקיים שליחותו

השולח משלוח מנות או מתנות לאביונים על ידי שליח, יש אומרים שמחמת שמצוות היום הם מדברי קבלה אין סומכים על החזקה דשליח עושה שליחותו ועליו לברר שאכן קיים שליחותו. [כן צידד להחמיר האחרון (ח"ו סי' עג)]. והמנהג להקל בזה. [ע"י בא"ף דף שלמה (סי' שפ) שכת' דהוי מילתא דעבידא לגלוי. ועוד י"א שסומכים על החזקה דשדרי קבלה דינם כדברגן סומכים על האי חזקה. אלא שלפ"ז ששולח ע"י קטן יש להחמיר. וכ"כ בחלקת יעקב (ססי' רלה)]. וע"י בש. עמיקתא גליון קל"ד].

יד. אכילה לפני קיום המתנה

י"א דראוי שלא לאכול קודם שקיים מתנות לאביונים. [הגרש"י זצ"ל (פ"י"ט אות ט)]. ויש סוברים שאין לחוש בזה. [משנה הלכות (ח"ו סי' צב ד"ה בדבר)]. וכן עיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב ושאר הפוסקים שהזכירו דין אכילה לפני קריאת המגילה ולא לענין זה. והיינו טעמא כי בריבוי סעודות בפורים איכא מצוה כמבואר לקמן].

מצות לבסומי בפוריא

א. להשתכר בפורים

אמרו חז"ל שחייב אדם להשתכר בפורים. ויש אומרים שהדברים כמשמעם. [שו"ע (סי' תרצה ט"ו) ב]. וכ"כ שער"ת (אות ב). וכן הוא בביאור הלכה (ר"ס תרצה ד"ה ח"ב) בדעת השו"ע. [ומ"מ ה' יודע בעצמו שיוזיל או במוצה מן המצות או שיהנוג קלות ראש מוטב שלא ישתכר. [ביאור הלכה (ח"ה ע"ד)]. והאר"כ בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון קל"ד]. וי"א שישתה יותר מלימודו ואחר כך ירדם ויקיים עד דלא ידע. וכן עיקר. [רמ"א (שם) ומו"ב (שם סי' ק"ה)]. וע"י שבט הלוי (ח"ו סי' קז אות ב) דשיעור "ייתה מלימודו" פירושו שהיון שותה עושה עליו רושם של התרוממות שמחה כדורן יין, ואין נפ"מ אם שותה זה בשיעור יותר מאכלית פרס, כיון דאין עצם שיעור יין המצוה, אלא התוצאה של שמחה. אמנם לא מועיל לשון ואח"כ לשתות. [מקראי קדש (פורים סי' מד)]. וע"י בכל זה בשמעתא עמיקתא גליון צ"ד].

יש לקיים מצוה זו ע"י שתיית יין. ומי"מ מנהג העולם להקל לשתות שאר משקים משכרים. [ע"י במקראי קדש (פורים סי' סד)]. בהלכות והנהגות בשם הגרש"י זצ"ל (ובשלמי תודה (פורים סי' לא עמ' שכו) בשם הגר"מ זצ"ל].

ב. מי שמזיק לו היין

מי שמזיק לו שתיית יין פטור ממצוה זו. [שער"ת (סי' תרצה אות ב)]. ומי"מ אף מי שאינו יכול להשתכר עושה סעודה ובתוך הסעודה ישתה איזה כוס של יין כדי לקיים ימי משתה ושמחה. [כה"ח (אות טז)].

ד. חיוב נשים

נשים פטורות משתיית יין בפורים. [שבט הלוי (ח"ו סי' יח אות ב)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון צ"ד].

דיני הסעודה

א. סעודת פורים

מצוה להרבות סעודות פורים. [רמ"א (ר"ס תרצה)]. וכל סעודה שאוכל לכבוד פורים יש בה מצוה. [כן משמע מהרמ"א (שם), וכן מבואר בביאור הגר"א (שם)]. ומי"מ בסעודה אחת ביום יוצאים ידי חובה. [שו"ע ורמ"א (שם)]. והמנהג לקיימה אחר מנחה. [רמ"א (שם)]. וע"י בשמחה הלכות (ח"ו סי' צג) שאף באכילת ארוחת בוקר יד"ח. ומכל מקום יכול לאכול גם בלילה. [מ"ב (סי' א)].

ב. אכילה פת

יש אומרים שבסעודת פורים אין חובה לאכול פת. [מ"א (סי' תרצה ט"ו)]. ויש אומרים שצרכה פת. [מ"ק (שם ד"ה וטעמן) וערוה"ש (אות ז)]. וכן נראה עיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב שהשמט דעת הרמ"א הנ"ל. וע"י שבט הלוי (ח"ו סי' רב בהגה לסי' תרצה וחו"ד סי' נד אות ב)].

ג. הקיאת סעודת

מי שהקיאת מאכלו, י"א שלא יצא ידי חובת הסעודה. [כת"ס (א"י"ח סי' צו ד"ה ודע גד"ל)]. וע"י בכה"ח (סי' רצ"ג אות ג)]. וע"כ אם משער שלא נשאר בבעמו כזית מסעודתו, יסעד שוב.

ד. ברכה אחרונה למי שהקיאת פורים

מי שהקיאת כל מאכלו או שתייתו אינו מברך ברכה אחרונה. [שער"ת (סי' רח סי' א), בשם הברכ"י, גירות משמון (סי' קפד), אמרי בינה (א"י"ח סי' ד), תורה לשמה (סי' קכה), רב צ"ח (סי' קסג) ושבט הלוי (ח"א סי' רה ד"ה סי' רח, וח"ו סי' כא) דלא גרע מעיקר]. והדיון כן אף אם סופק אם נשאר בשכר כזית. [כה"ח (סי' קפד אות ד)]. ויש מי שאומר שחייב לברך. [קול אליהו (א"י"ח סי' ט), ועיי"ש שאם אכל כזית והקיאת שיעור כזית בהא דדאי לא יברך אחריו]. והעיקר כדעה הראשונה, ומי"מ אם אפשר ראוי שיאכל שיעור לאחר הקאתו ע"מ להתחייב לכוי"ע, או ישמע הברכה מאחרים. [כה"ח (שם)].

דיני שתיית ב מצות

א. ברכת המזון

אף מי שהשתכר כל כך שאינו יכול לדבר כראוי, יכול לברך ברכת המזון. [שו"ע (סי' קפה ט"ו) ד]. מיהו אם השתכר לגמרי עד שאינו יכול לדבר לפני המלך, דעת הרשב"א (סי' קפה ט"ו) ה' שאינו מברך, ואם בירך הוא ספק אם יצא. ויש חולקים שמתוך לו לברך אפי' לכתחלה (אחר שכבר שתה). ולמעשה עליו לברך, אלא שיהיה שלא יגיע לידו כך. ומי"מ אם הגיע לשכרותו של לוט (והוא העושה ואינו יודע מה עושה, כמבואר להלן) כלולי עלמא אינו מברך, שדינו כשטה פטור מה מצוות. [מ"ב (סי' ק"ה)].

ב. תפלה

שתה רביעית יין בבת אחת, אל יתפלל עד שישיר יינו. [שו"ע (סי' צט סעי' א)]. אא"כ יעבור זמן התפלה. [מ"ב (סי' ק"ה)]. והמנהג להקל בכל אופן ביניתי שלנו שאינם חזקים. [רמ"א (שם סעי' ג)]. ומי"מ יש להחמיר בדבר לכתחלה, פרט לפורים או יו"ט שיש מצוה לשתות יין. [מ"ב (שם) ומן גבורים (שם א"ף המגן סי' ה) ע"פ הישי"ש (ביצה פ"ב סי' ה)]. ואם שותה בתוך הסעודה יכול להתפלל בכל אופן. [מ"ב (סי' ב)]. ואם שתה יותר מרביעית, אל יתפלל עד שישיר יינו. ומי"מ אם הוא יכול לדבר לפני המלך, ויש לו תפלה פתלה, ואם אינו יכול לדבר לפני המלך, תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל כשישיר יינו מעליו. [שו"ע (סעי' א)]. ואם התפלל כשהיה שכור כשכרותו של לוט, צריך לחזור, שפטור היה באותה שעה. [מ"ב (סי' ק"ה)].

ג. פג יינו

אף פג יינו מותר לו להתפלל. וכל א' לפי מה שמרגיש שפג יינו. [שו"ע (שם סעי' ג)].

ד. קריאת שמע

דין קריאת שמע וברכותיה כדון תפלה. [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (סי' ק"ה)]. וה' תשלומים למי שהפסיד תפלתו מחמת שכרותו. [מ"ב (סי' ק"ה)]. אלא עבר זמן התפלה, משלים אותה בתפלה שאחריה, כדון שוגג. [שו"ע (סי' צט סעי' א) ומ"ב (סי' ק"ה)]. מיהו אם השתכר סמוך לסוף זמן מנחה עד כדי כך שלא יוכל להפיג את יינו בזמן קצר כזה, מזיד הוי, ולכו"ע אין לו תשלומין. [מ"ב (שם)]. והדיון כן אף בפורים שיש מצוה לשתות יין, כי מבואר לעיל בשם הביאור הלכה שבכל אופן אין לזולל בשום מצוה.

ו. שאר ברכות

יש אומרים שישכור אפילו אינו יכול לדבר לפני המלך יכול לברך שאר הברכות (פרט לברכות תמיד ובהמ"ז, ע"י לעיל). [רמ"א (סי' צט סעי' א) ומ"ב (סי' ק"ה)]. ויש מהחמירים לכתחלה. [מ"ב (שם)]. ואם בירך כשהיה שכור כשכרותו של לוט צריך לחזור ולברך לכוי"ע. [מ"ב (שם)].

ז. לענות בדבר הלכה

יזהר כל אדם שלא יענה בדבר הלכה כשהוא שתוי יין או שאר דברים המשכרים. [רמ"א (יו"ד סי' רמב סעי' ג)]. ויש מקילים אם שתה רק רביעית. [הסמ"ע (סי' ז' סעי' א) והתומים (אורים סי' ק)]. וע"י במ"ב (סי' צט סעי' ג)]. ומי"מ דבר שהוא מפורש בפוסקים וזיל קרי בי רב הוא אין חשש.

ח. מתנתו

שכור, מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימות. ואם הגיע לשכרות של לוט, והוא העושה ואינו יודע מה עושה, אין מעשיו כלום והרי הוא כמו שוטה. [שו"ע (ח"ו סי' רלה סעי' ב)].

ט. שכר שהזיק

שכר שהזיק חייב לשלם אף אם הגיע לשכרותו של לוט. [ע"י רמב"ם (חובל פ"א הי"א)], ישי"ש (בי"ק פ"ב סי' ב) הביא דמ"א (על השו"ע ח"ו"מ סי' רלה סעי' כב וסי' שעה). ועיי"ש שמקבל דינו על מה שלא עזר ברוחו ושיכר עצמו להשתגע, ואדם מועד לעולם, דאלי"כ לא שבקת ח"י, דכל שונא ישתה וישתכר על חבירו להזיקו, ויפטור. וברך זה כתי' הבי"ח (תשובה סב ד"ה ומשי"כ)]. ואף בפורים חייב. [מהרש"ל (שם) דאפי' בפורים דמחויב להשתכר, מי"מ אין כונת רבותיו כדי שישתגע, רק כמו שכתב הרמב"ם (מגילה פ"ב הי"ו) שצריך להשתכר להיות נרדם בשכרותו, אלא דעי' לעיל שהבאנו מהו בביאור חובת השיכרות בפורים]. וי"א שאדם המזיק מכת שמחת פורים, והואיל ונהגו (לפטור) פטור משלם. [רמ"א (סי' תרצ"ב סעי' ב) וח"ו"מ סי' שעה)]. ויש מחלקים בין הזיק לקטן, בין בגוף בין בממון. והמנהג לחייב בהזיק גדול. [מ"ב (סי' ק"ה) בשם בי"ח והרב ברוך פרענקל]. ואם כוון להזיק חייב בכל אופן. [מ"ב (סי' ד)].

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמח"ם שמענתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761* יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמענתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל': 052-767-0503

© שמענתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ר: Amikta571@gmail.com

